

„TOLERANCJA WOBEC OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ”

„Daj dzieciom dobrą dolę,
Daj wysiłkom ich pomoc,
Ich trudom błogosławieństwo.
Nie najłatwiejszą prowadź ich drogą,
Ale najpiękniejszą.”
[Janusz Korczak]

Niepełnosprawność intelektualna to pojęcie stosunkowo młode, które zastąpiło stygmatyzujące i wartościujące określenia „niedorozwój umysłowy” i „upośledzenie umysłowe”.

Niepełnosprawność intelektualna charakteryzuje się przede wszystkim wolniejszym tempem rozwoju głównie w sferze percepcyjnej i poznawczej, powodując wolniejsze tempo uczenia się i trudności w takich funkcjach poznawczych jak: procesy myślenia, uwagi, pamięci spostrzegania, wychwytywania związków przyczynowo - skutkowych i dostrzegania istotnych cech danej sytuacji bądź zdarzenia. Może to prowadzić do niepełnego rozumienia sytuacji społecznych, szczególnie w relacjach interpersonalnych i stwarzać trudności lub ograniczać zdolności adaptacyjne dziecka i jego rozwój.

Niedomogi w rozwoju poznawczym i społecznym dziecka są wyraźnie skorelowane z trudnościami w rozwoju emocjonalnym.

Należy zaznaczyć, że niepełnosprawność intelektualna nie jest chorobą, a tym bardziej chorobą psychiczną, co często jest mylone.

Wśród uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego występują również uczniowie z niepełnosprawnością sprzężoną.

Nie jest to prosta suma składających się na nią niepełnosprawności, ale stanowi swoistą, odrębną i złożoną jednostkę.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje na zróżnicowanie pojęć: niepełnosprawność sprzężona i niepełnosprawność złożona

niepełnosprawność sprzężona

– co najmniej dwa rodzaje niepełnosprawności, które są wywołane tym samym czynnikiem (np. wywołane zapaleniem opon mózgowych – osoba z niepełnosprawnością intelektualną i niesłysząca)

niepełnosprawność złożona

– co najmniej dwa rodzaje niepełnosprawności, lecz wywołane różnymi czynnikami działającymi jednocześnie lub w różnych okresach życia (np. kilkunastoletnie dziecko z niepełnosprawnością intelektualną na skutek wypadku samochodowego traci sprawność kończyn dolnych).

Niepełnosprawność intelektualna jest obarczona największą liczbą mitów i stereotypów, nie mającymi nic wspólnego z rzeczywistymi cechami indywidualnych osób.

Jak zwykle stereotypy wynikają z braku wiedzy i co prowadzi do nietolerancyjnego i nierozumiejącego spostrzegania osób z niepełnosprawnością.

Przytoczę kilka mitów i stereotypów dotyczących osób z niepełnosprawnościami, które funkcjonują w świadomości wielu ludzi.

mit 1. Osoby niepełnosprawne są jak dzieci – potrzebują naszej pomocy.

W rzeczywistości jest tak, że osoby niepełnosprawne, tak jak każdy z nas, chcą być samodzielne i niezależne od innych. Czasami potrzebują naszej pomocy, ale też bardzo często nie lubią kiedy na siłę się im pomaga.

mit 2. Wszyscy niepełnosprawni są upośledzeni umysłowo.

Są różne rodzaje i stopnie niepełnosprawności. Czym innym jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niepełnosprawność intelektualną, a czym innym orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności. W Polsce studiuje około 28 000 osób niepełnosprawnych, wiele z nich otrzymuje tytuły naukowe i osiąga sukcesy edukacyjne i zawodowe.

mit 3. Osoby niewidome mają lepszy słuch i bardziej wyczulony dotyk.

Z racji utraconego wzroku są jedynie bardziej skoncentrowani na odbiorze bodźców słuchowych. Słuch pełni u nich rolę kompensacyjną. Konieczność życiowa sprawia, że zapotrzebowanie na wyćwiczenie innych zmysłów (zwłaszcza słuchu i dotyku) staje się wyjątkowo ważne.

mit 4. Wszyscy głusi czytają z ruchu warg i trzeba do nich mówić bardzo wolno.

Zdolność czytania z ruchu warg nie jest umiejętnością, którą posiadają wszystkie osoby z wadą słuchu. Osoby niesłyszące lub niedosłyszące koncentrują się na innych sposobach odbioru informacji, dlatego doskonałą u siebie między innymi umiejętność czytania z ruchu warg. Dzięki temu mogą zrozumieć osobę mówiącą, która stoi w pewnej odległości.

Wolne tempo mówienia nie sprawi, że osoba głucha nas usłyszy, a w sytuacji gdy osoba niesłysząca czyta z ruchu warg to w efekcie zmiana tempa mówienia powoduje, że wypowiedź staje się dla niej niezrozumiała.

mit 5. Osoby z problemami z mową nie można prosić o powtórzenie.

Problemy z wymową, do których należą między innymi seplenienie, „reranie” czy jąkanie powodują, że niekiedy można mieć trudności ze zrozumieniem osoby, która ma taki problem. Jeśli ktoś nie jest pewny czy dobrze zrozumiał osobę mówiącą, to nie powinien jej przytakiwać tylko poprosić o powtórzenie. Prośba taka nie zostanie źle oceniona, gdyż będzie ona świadczyć o tym, że osoba dopytująca chce dobrze zrozumieć swojego rozmówcę.

mit 6. Osoby niepełnosprawne mają szósty zmysł.

Każdy człowiek jest inny i niepowtarzalny, ma różne umiejętności, talenty, zalety czy wady. Nie inaczej jest wśród osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne nie charakteryzują się żadnymi niezwykłymi zdolnościami, umiejętnościami ani właściwościami. Podobnie jak każdy mogą osiągnąć bardzo dużo, jednak wymaga to wytrwałości, zaangażowania, zwiększonego wysiłku i motywacji.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną, obok osób psychicznie chorych budzą najsilniejsze reakcje negatywne i największą część dystansowania się od nich. Jak wskazują badania, pomoc osobom niepełnosprawnym intelektualnie jest dla osób pełnosprawnych trudniejsza niż pomoc osobie na wózku inwalidzkim, czy też osobie niewidomej.

Aby walczyć ze stereotypami należy wpływać na zmianę postaw społecznych, poszerzać wiedzę, nastawienie emocjonalne i podejmować konkretne działania mające na celu przygotowanie dzieci i młodzież do uczestnictwa w życiu społecznym zgodnie z ich możliwościami psychofizycznymi.

Dla osób niepełnosprawnych nadszedł moment przełomowy. Świadomość ich problemów i ich krzywdy bardzo się w ostatnich latach upowszechniła.

Postawa środowiska i zachowanie się wobec osób niepełnosprawnych mają istotne znaczenie dla przebiegu procesu rehabilitacji. Trzeba więc przeciwstawić się tendencjom traktowania ludzi niepełnosprawnych jako zjawiska marginalnego i należy uznać ich za pełnoprawną część społeczeństwa.

Tę myśl oddaje hasło Marii Grzegorzewskiej:

„Każdy człowiek ma prawo do szczęścia i swego miejsca w społeczności”.

Wielki pedagog Janusz Korczak, który jest patronem naszego Ośrodka wskazywał i głosił prawdę podstawową: należy kochać każdego człowieka, a szczególnie dzieci.

Dziecko niepełnosprawne wymaga nieporównywanie więcej zainteresowania, cierpliwości, opieki, systematyczności w kształceniu i wychowywaniu. Postawa pełnego rozumienia i szacunku wobec dziecka z cechami zaburzonego rozwoju jest podstawowym warunkiem udanej pracy dydaktyczno-wychowawczej z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie. Taką możliwość stwarza autentyczna postawa oparta na wiedzy i rozumieniu potrzeb i możliwości dziecka niepełnosprawnego i to daje sukces w pracy pedagogicznej nauczyciela i sukces dziecka.

Coraz wyraźniej dostrzegamy, że pedagogiczne dziedzictwo Janusza Korczaka jest wielowymiarowe, różnorodne, dające się odczytywać na różne sposoby i w różnych kontekstach. Należy więc korzystać z jego spuścizny pedagogicznej i pamiętać, że powinniśmy pozwolić dzieciom błędzić i radośnie dążyć do poprawy. Systematycznie wzmacniać, mobilizować do podejmowania wysiłku intelektualnego i mówić dziecku, że jest dobre, że umie, że potrafi.

Wychowując dziecko pamiętajmy o przesłaniu, które Stary Doktor nam wszystkim pozostawił:

"Dziecko chce być dobre,
Jeżeli nie umie - naucz,
Jeżeli nie wie – wytłumacz,
Jeżeli nie może - pomóż".

Bez względu na pewne ograniczenia z jakimi borykają się osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do poważnego traktowania ich spraw i do sprawiedliwego rozważenia, należy im się pełen szacunek i zrozumienie.

Towarzysząc na co dzień osobom z niepełnosprawnościami wyraźnie widzimy potrzebę stworzenia nowych możliwości ich rozwoju. To jest np. wykorzystywanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, wprowadzania atrakcyjnych form pracy pedagogicznej, stosowania zróżnicowanych i dostosowanych do możliwości percepcyjnych dzieci i młodzieży pomocy dydaktycznych oraz zastosowania terapii wspomagających rozwój psychofizyczny.

Proces rewalidacji uczniów z niepełnosprawnościami nie może przebiegać w izolacji od całokształtu życia rodzinnego i społecznego. Nie można ograniczać się jedynie do kontaktu z placówką, w której prowadzony jest proces wychowania i rehabilitacji dziecka. Tak należy edukować i wychowywać naszych uczniów, aby mogli na miarę swoich możliwości dobrze funkcjonować w społeczeństwie i pełnić różne role społeczne – matki, ojca, pracownika.

Najefektywniejszą formą terapii osób z niepełnosprawnością intelektualną jest aktywne uczestniczenie w życiu społecznym i zawodowym. Każda osoba z niepełnosprawnością ma prawo do szczęścia, radości, spełniania marzeń i planowania swojej ścieżki życiowej na równi z innymi członkami społeczeństwa.

Maria Kluz
dyrektor SOSW
w Toruniu

*Referat wygłoszony 21.11.2016r. podczas konferencji z okazji Toruńskiego Tygodnia Tolerancji.
Organizator konferencji : Wydział Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego - Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli.*